

מבוא ליחידת ההוראה: ילדותם של בני הדור השני לשואה

כתבה: פנינה לבל

רציונל היחידה:

באמצעות יחידת הוראה זו, המיועדת לתלמידים בשכבות הבוגרות של בית הספר היסודי וחטיבת הביניים, יוכלו התלמידים ללמוד על השואה, דרך עיניהם של מי שלא חוו ישירות את השואה, אלא הושפעו ממצבם הנפשי של הוריהם, שחוו את אימת השואה.

יחידה זו עוסקת בבני הדור השני לשואה, דרך הפן הרגשי. בשנים האחרונות גדלה המודעות לאפיונים המיוחדים של הדור השני לשואה, שגדל ליד ניצולים אשר איבדו את משפחותיהם או שנפגמו שנות ילדותם או התבגרותם הטבעית של ההורים. לדוגמא, האוכל הפך לדבר משמעותי ועיקרי אצלם, כמו תופעת חרדה מתמדת ודאגה בלתי פוסקת, תוך איסור על הילדים לשחק בחצר, לצאת לטיולים, או הרצון האובססיבי שהילדים יהיו תמיד תחת בקרה ושליטה, במרחק קרוב וזמין. החרדה, אותה ספגו ילדי הניצולים, מופיעה באופן מאוד חזק אצל בני הדור השני של הניצולים ומושרשת גם לדורות הבאים.

רוב הניצולים הקימו משפחות לאחר השואה מתוך רצון להפיג את הכאב הבלתי נסבל והבדידות הקשה, ומתוך ניסיון לחזור אל מסגרת חיים "נורמלית". בניהם גדלו עם תחושה לא מודעת שעליהם להגן על הוריהם.

התלמידים יקראו סיפורים אוטוביוגרפיים, שנכתבו במסגרת תכנית "הקשר הרב דורי" והועלו למאגר סיפורי מורשת באתר התוכנית. יש לציין, שבבחירת הסיפורים, היה חשוב לי לבחור סיפורים, שאינם קשים לקריאה מבחינה רגשית לגילי אחת עשרה ומעלה. ואין מתאים לכך יותר מהסיפורים במאגר "הקשר הרב דורי", הכתובים על ידי ילדים וסבים בלשון הקרובה ללשונם של התלמידים.. התלמידים ירחיבו את עולם הידע שלהם ויבינו, שזיכרונות השואה, שעליה למדו במסגרת בית הספר או מתוך סיפורים משפחתיים, השפיעו גם על דור הבנים, "הדור השני לשואה".

כחלק מהיחידה, התלמידים ישוו את סיפורי הילדות האישיים של בני הדור השני לניצולי שואה, מתוך [מאגר סיפורי מורשת](#), סיפורים שתועדו במסגרת השתתפותם בתכנית "הקשר הרב דורי", לילדותם שלהם. התלמידים יכירו את המושגים "ניצול שואה" ו"עלייה לישראל", "ילדות בצל זיכרון השואה".

היחידה משלבת בדרך הלמידה את מאפייני המאה עשרים ואחת – למידת חקר, שיתופיות, הבעת דעה ושימוש בכלים מתקשבים.

יחידת הוראה בנושא: ילדותם של בני הדור השני לשואה

פירוט התכנון	פירוט המרכיבים	
הוראת השואה: החיים של משפחת הניצול – "דור שני".	תחום הדעת	
חגים ומועדים: ילדות בצל השואה.	נושא בתכנית הלימודים	
השפעת חיים במשפחה ובה הורים ניצולי שואה, על הדור השני.	נושא היחידה	
פנינה לבל	מפתחת היחידה	
שכבת ה'ו' בבית"ס היסודי ז'ח' בחט"ב.	שכבת גיל	
שני שיעורים (45 דקות כל שיעור).	משך היחידה	

<p>הרחבת עולם הידע של התלמיד בנושא דור שני לניצולי שואה, תוך התייחסות לסיפור האישי של משפחות.</p>	<p>רציונל למורה</p>	
<p>לקראת שבוע הלאום הנפתח ביום הזיכרון לשואה ולגבורה.</p>	<p>רצף</p>	
<p>התלמיד יכיר ויעמיק את הידע אודות המושגים: ניצול שואה ועלייה לישראל. התלמיד ייחשף להיבטים המאפיינים את הילדות בצל זיכרון השואה וההשפעה של הזיכרונות על ניהול חיי המשפחות.</p>	<p>מטרות תוכן</p>	
<p>ניצול שואה (המילה "ניצול"- ע"ג הלוח). מה משמעותה? ניצול: בריחה, הצלה, שואה, חורבן, הקלה, חיים במתנה, שמחה. התלמידים יקבלו גם את ההגדרה המילונית: "שיצא בחיים מתאונה, מחורבן וכד'. מי שניצל או הצילוהו". (מילון ספיר) דור שני, חיי משפחה.</p>	<p>מושגים</p>	
<ul style="list-style-type: none"> עבודה בלוח שיתופי להבעת השערה, דעה ולדיון איתור מידע רלוונטי ברשת. עיון בסיפור אישי ממאגר הסיפורים הארצי המתעד קורות משפחות בישראל על רקע ההשפעה של זיכרונות השואה השוואה – הדומה והשונה בחיי המשפחות**קישורים מצורפים לסיפורים. עבודה באתר מוטמע במרחב כיתתי בית ספרי 	<p>מיומנויות המאה ה-21 אוריינות מידע ומדיה</p>	
<p>לוח שיתופי: PADLET האם לדעתכם תהיה השפעה על עובדת היות ההורים ניצולי שואה, על ילדיהם? אם כן, מהי? בניית טבלת השוואה על פי סיפורים ממאגר הקשר הרב דורי. עבודה בכלים מתוקשבים ב- WIZER.ME.</p>	<p>מיומנויות תקשוב</p>	
<p>רקע על תקופת מלחמת העולם השנייה, גטו, מחנות יהדות אירופה, לוב וטוניס.</p>	<p>ידע קודם נדרש</p>	
<p>מאמר מתוך מאקו: שירים שנבחרו כמסמלים את השואה ע"י משפחותיהם של ניצולי שואה. סיפורים ממאגר סיפורי מורשת.</p>	<p>חומרי למידה כתובים ומתוקשבים</p>	
<p>שמות הסיפורים וקישורים: ילדות ליד הפוארה בצל השואה / גבריאל לבל. מתוך הצער והאימה נגעו הורי באושר / חיה בת און (פינגרוט). חיים אחרי השואה / אפרת - סופיקה לפני העלייה גורן (וקסלר). ילדותי בחיפה כבת לדור שני / דליה שפיגל (פולגר). ילדות בארץ ישראל / חוה לביא.</p>	<p>סיפורים ממאגר סיפורי מורשת</p>	
<p>סיפורים הכתובים על ידי ילדים וסבים בלשון הקרובה ללשונם של התלמידים. שימוש בשירים המוכרים לתלמידים. שימוש באתר WIZER.ME, בו ניתן לתלמידים לבחור כיצד לענות לפי יכולותיהם ונטייתם, להקליט את תשובותיהם או לענות בכתובה ומאפשר זמן קריאה ותשובות גמיש. ניתן להטמיע באתר בית הספר במרחב כיתתי ללמידה בגישת ה"כיתה הפוכה".</p>	<p>היענות לשונות-הרחבה, גיוון והעשרה</p>	
<p>יצירת דף מידע "מאפייני ילדים ממשפחת ניצולי שואה, על פי סיפורים נבחרים".</p>	<p>תוצרי למידה</p>	

מהלך השיעור - הראשון

זמן	תיאור הפעילות	מהלך ההוראה	
5 ד'	פדלט – לוח שיתופי, העוסק בשאלה: "האם על פי דעתם של התלמידים, לילדים, שהוריהם ניצולי שואה, הייתה ילדות שונה".	פתיחה	
30 ד'	משימות באתר WIZER.ME (***) בכניסה לאתר ניתן ללחוץ על הכפתור הזה, להעתיק את היחידה ולעבוד איתה עם תלמידי הכיתה, לאחר הרשמה חינמית לאתר זה.	גוף השיעור	
10 ד'	כל תלמיד מקבל משוב באתר WIZER.ME שיחת סיכום. מתן אפשרות להתייחסות לרכיבי היחידה השונים.	סיום	
	צפייה בסרטון של יד ושם קריאת סיפורים מתוך מאגר בית התפוצות: ילדות ליד הפוארה בצל השואה / גבריא לבל מתוך הצער והאימה נגעו הורי באושר / חיה בת און (פינגרוט). חיים אחרי השואה / אפרת - סופיקה לפני העלייה גורן (וקסלר). ילדותי בחיפה כבת לדור שני / דליה שפיגל (פולגר). ילדות בארץ ישראל / חוה לביא.	יישום	
	באתר WIZER.ME	עבודה פרטנית / קבוצתית	
	סרטונים, סיפורים מתוך המאגר של בית התפוצות. הקשבה לשיר "בגלל" / יהודה פוליקר תוך קריאת המילים	העשרה	
	הפנמה: כאב השואה הוא דבר בלתי נתפס בשכל האנושי. הטרגדיה הנוראה היא שגם שנים לאחר השואה ממשיכים סיוטיהם של "הניצולים". מכאן, שחיו של ניצול אינם חיים נורמליים ונמנעת מהם האפשרות לחזור לשגרה. לרוע המזל, הכאב והסבל עוברים גם לדורות הבאים. חשוב שתלמידינו יבינו ויכירו בעוצמת האירוע הטראומטי הזה לפרטים ולכלל באומה. בעם עלינו לזכור את המלחמה הנוראה ההיא ואסור לאטום אוזנינו מסיפורים אלה.	סיכום ורפלקציה	
	מחשב לכל תלמיד או לזוגות. עבודה באתר WIZER.ME צפייה בסרטון ובסיפורים.	מעבדת מחשבים	
	כרשות – ראיון עם קרוב משפחה – דור ראשון או שני לשואה, על חוויותיו כילד. **כהכנה מראש לשיעור זה.	שיעורי בית	

מהלך שיעור מס' 2

זמן	תיאור הפעילות	מהלך ההוראה	
10 ד'	<p>קטעים (מובאים בהמשך בחלק זה) מתוך מאמר (* קישור) "כמו תקווה היא השיר מדור לדור" בחירת שירים המסמלים לדעת בני המשפחות את יום השואה – הקרנת הקטעים במקרן לקריאה במליאה. הקרנת והשמעת השירים.</p> <p>קטע 1: אסתר רפורט בוחרת ב"תחת זיו כוכבי רקיע" חוה אלברשטיין "לזכרה של אמא, ניצולת אושוויץ, שהלכה לעולמה לפני כשנה וחצי, כשהיא מותירה אותנו, ילדיה ונכדיה מצולקים ושרוטים. איתנו, ילדיה, היא כמעט ולא דיברה. עם הנכדים, בעיקר עם ילדי - דיברה וסיפרה. סיפורה מתועד בעבודת השורשים של בתי, כשהיתה בכיתה ח'. בני, בכור נכדיה, עשה לעצמו מנהג לבוא אל בית הורי, בעיקר לאחר מות אבי, לשבת עם אמא, סבתו, לשאול ולהקשיב לסיפורים ולהבטיח בכל פעם מחדש שלעולם לא ישכח ולא יתן לשכוח ולהשכיח. רק לפני כחודשיים ב-27 לינואר, הוא מתקשר אלי מתוח ודואג ושואל: "אמא, היום זה יום השואה?" הסברתי לו שזה יום הזכרון הבינלאומי לשואה, עפ"י החלטת האו"ם, שנקבע כציון ליום שיחרור אושוויץ, ואילו כאן בארץ אנחנו נוהגים לציין את יום השואה בתאריך העברי של פרוץ מרד גטו ורשה. "אה", אומר לי הצאצא בהקלה, "אז אנחנו לא חוגגים היום?" "לא", השבתי לו. "היום אנחנו לא חוגגים".... עיין אחת בוכה והשניה קצת מחייכת.</p> <p>קטע 2: אפרת קרסנר בוחרת ב"יומן מסע" של אביב גפן ואריק איינשטיין "אני דור שלישי לשואה. השיר 'יומן מסע' של אביב גפן ואריק איינשטיין ליווה אותי לאורך כל המסע בפולין בכיתה י"ב, המסע שאלי יצאתי שלושה ימים לאחר פטירתו של סבי, אשר גרינוולד ז"ל, ניצול מחנה אושוויץ, שמוצאו מהעיר קושיצה שבסלובקיה. לצערי לא זכיתי לשאול אותו על עברו ומאוד הצטערתי על כך, במיוחד שזה היה כל כך סמוך למועד הנסיעה. אחרי המסע לפולין בניתי אתר אינטרנט שעוסק בחוויות מהמסע, כולל סרטונים ומצגת תמונות שהוקדשה לזכרו של סבא שלי ז"ל. כיום אני עושה שירות לאומי במוזיאון בית העדות הממוקם בניר גלים העוסק בהנצחת השואה ושם אני מדריכה ומעבירה סיורים בנושא שואה והתקומה.</p>	פתיחה	
25 ד'	<p>חלוקת מילות השירים (מקור: שירונט) יומן מסע / מאת: אביב גפן, התעויות ואריק איינשטיין תחת זיו כוכבי שמים / מאת: אברהם סוצקבר נדון בשאלה: האם תמיד קיים הקשר בין חייו של יוצר לכתבתו קראו את תולדות חייהם של היוצרים. האם מצאתם קווים משיקים בין נושא כתיבתם לתולדות חייהם? נסו לשער: מדוע נבחרו שירים אלו על ידי משפחות ניצולי השואה כמסמלים בתוכם את השואה?</p>	גוף השיעור	
10 ד'	דיון בעקבות תשובותיהם של התלמידים.	סיכום	
	עיון בשירים (אתר "שירונט") ובמידע על יוצריהם.	יישוב	
	עבודה בקבוצות דיון קטנות (2-4 תלמידים).	עבודה קבוצתית	
	הכרת יוצרים לא מוכרים.	העשרה	
	נקשר את המסקנות משיעור זה לשיעור הראשון בנושא הכרת סיפורי דור שני והשפעת נושא השואה על ילדי דור שני.	סיכום ורפלקציה	
	מחשב לכל תלמיד או לזוגות. עיון בשירים ובמאמר וירטואלי.	מעבדת מחשבים	
	רשות- כניסה לכתבה המלאה מתוך מאמר (* קישור) "כמו תקווה היא השיר מדור לדור" (אתר מאקו) בחירת שירים המסמלים לדעת בני המשפחות את יום השואה.	שיעורי בית	